

Seniorprofessori Liisa Husu
Sofianlehdonkatu 9 D 35
00610 Helsinki

Helsingissä, 2. toukokuuta 2022

Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä yliopistoissa

Pyydän saada esittää seuraavat asiantuntijakommentit koskien sukupuolista ja seksuaalista häirintää ilmiönä erityisesti yliopistokontekstissa suomalaisessa yhteiskunnassa. Olen yhteiskuntatieteilijä ja sukupuolentutkimuksen senioriprofessori, ja olen 1990-luvulta lähtien tutkinut sukupuolten epätasa-arvoa ja syrjintää yliopistossa ja tiedeyhteisössä, ja siihen liittyen myös sukupuoleen liittyvää ja seksuaalista häirintää ja sitä ehkäisemään pyrkiviä toimia yliopistoissa, korkeakouluissa ja tiedeyhteisössä, parhaillaan muun muassa osana suurta EU-rahoitteista UniSAFE-tutkimus- ja kehittämishanketta (<https://unisafe-gbv.eu/>).

Sukupuoleen liittyvä ja seksuaalinen häirintä ei ole uusi ilmiö, mutta se oli 1970-luvulle saakka näkymätön ja nimeämätön ongelma niin julkisessa keskustelussa, lainsäädännössä kuin akateemisessa tutkimuksessa. Sittemmin sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä on nimetty ilmiönä ja noussut maailmanlaajuiseen tietoisuuteen kaikilla näillä alueilla. Jo usean vuosikymmenen ajan sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä on nähty Suomessa yhteiskunnallisena tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusongelmana, joka koskee viranomaisia, työpaikkoja, oppilaitoksia ja julkista elämää, ja mitä suurimmassa määrin myös korkeinta opetusta ja tutkimusta harjoittavia laitoksia kuten yliopistoja. Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä ongelmana ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden esteenä on Suomessa ja kansainvälisesti nostettu esille niin tutkimuksessa, lainsäädännössä kuin organisaatioiden kuten yliopistojen ja ylioppilaskuntien sisäisen ohjeistuksen ja säätelyn tasolla. Korostettakoon, että kyseessä ei ole pelkästään seksuaalinen häirintä, vaan myös laajemmin sukupuoleen liittyvä häirintä.

Sukupuolista ja seksuaalista häirintää ja siihen puuttumista yliopistoissa osana yliopistojen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä on tutkittu Suomessa pitkään, jo 90-luvun puolivälistä lähtien (ks. esim. Mankkinen 1995; Sinkkonen 1997; Varjus 1997; Fogelberg et al. 1999; Husu 2001; Pasanen 2003, Heikkinen 2003, 2011).

Sukupuolista ja seksuaalista häirintää on Suomessa pyritty estämään lainsäädännön keinoin jo vuodesta 1995, ja nykyisen tasa-arvolain 7 §:n 6 momentin mukaan ”seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.”

Tasa-arvolaissa viitataan sekä seksuaaliseen että sukupuoleen perustuvaan häirintään ja määritellään nämä. Tasa-arvolain 7 § 7 momentin mukaan *seksuaalisella häirinnällä* tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Tasa-arvolain 7 § 8 momentin mukaan *sukupuoleen perustuvalla häirinnällä* tarkoitetaan tässä laissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Tasa-arvolainsäädännön näkökulmasta on huomionarvoista, että yliopistot ovat paitsi työnantajia myös oppilaitoksia, ja aiemmin myös viranomaisia. Työnantajan tulee lain 6 §:n mukaan ennakolta ehkäistä sukupuoleen perustuvaa syrjintää (6 kohta). Tasa-arvon edistämisestä oppilaitoksissa taas säädetään tasa-arvolain 5a §:ssä, jonka mukaan oppilaitoksilla tulee olla tasa-arvosuunnitelma. Siinä tulee muun muassa ”...kiinnittää erityistä huomiota... seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen”.

Sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisy ja siihen puuttuminen on jo yli kahden vuosikymmenen ajan ollut osana suomalaisyliopistojen tasa-arvopoliittisia toimia. Jo 1990-luvun lopulla useimmat suomalaiset yliopistot olivat sisällyttäneet sukupuolisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen ja siihen puuttumisen osaksi yliopiston toimia syrjinnän ehkäisemiseksi ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi (Husu 2001). 2020-luvulle tultaessa useilla suomalaisyliopistoilla on lain edellyttämien tasa-arvosuunnitelmien lisäksi seikkaperäiset ohjeet häirintään puuttumiseksi sekä nimetyt häirintäyhdyshenkilöt, joihin häirintää epäilevät voivat olla yhteydessä (ks. esim Helsingin yliopisto 2016). Nykyisin myös useat ylioppilaskunnat ovat sisällyttäneet sukupuolisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusohjelmiinsa (ks. esim.: Tampereen yliopisto: www.tuni.fi/fi/opiskelijan-opas/kasikirja/uni/korkeakoulussa/turvallisuus/epaasiallinen-kohtelu-hairinta-ja-kiusaaminen; Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan yhdenvertaisuus-suunnitelma 2021-2023).

Sukupuolisen ja seksuaalisen häirinnän kielteiset seuraukset ja kustannukset yksilötasolla, organisaatiotasolla ja yhteiskunnan tasolla ovat tutkimusevidenssin mukaan kiistattomat ja moninaiset (ks. esim. Schneider et al. 1994; Martin-Storey & August 2016). Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä yliopistokontekstissa voi vaikuttaa kielteisesti esimiesten, työntekijöiden ja opiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin, heikentää tutkimus- ja opiskeluedellytyksiä, tuottavuutta ja vaikuttaa kielteisesti työuriin ja urakehitykseen (esim. Johnson et al. 2018).

Tutkimusevidenssi, juridinen sääätely ja yliopistojen omat aktiiviset toimet sukupuolisen ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi osoittavat siten selvästi, että ilmiötä ei ole syytä ymmärtää suppeasti vain yksityiselämän piiriin kuuluvana asiana.

Kirjallisuus

Fogelberg, P., Hearn, J., Husu, L., & Mankkinen, T. (1999). *Hard Work in the Academy: Research and Interventions on Gender Inequalities in Higher Education*. Helsinki: Helsinki University Press.

Heikkinen, M. (2011). Tapaustutkimus yliopiston tasa-arvopolitiikasta: seksuaalinen häirintä. *Aikuiskasvatus*, 31(3), 174-183.

Heikkinen, M. (2003). Gendered and sexualised harassment and coercion in University of Oulu – Challenges for measures. Teoksessa Sunnari, V., Kangasvuo, J. & Heikkinen, M. (toim.) *Gendered and sexualised violence in educational environments*. Oulu: Oulu University Press, Femina Borealis 6, 150-162.

Helsingin yliopisto (2016) Epäasiallisen kohtelun ja häirinnän ehkäiseminen Helsingin yliopistossa. <https://studies.helsinki.fi/sites/default/files/inline-files/Ep%C3%A4asiallisen%20kohtelun%20ja%20h%C3%A4irinn%C3%A4n%20ehk%C3%A4iseminen%20Helsingin%20yliopistossa.pdf>

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (2020) Helsingin yliopiston yhdenvertaisuussuunnitelma 2021-2023. <https://api.hyy.fi/wp-content/uploads/2020/10/yhdenvertaisuussuunnitelma-2021-2023.pdf>

Husu, L (2001) *Sexism, Support and Survival in Academia*. University of Helsinki, Social Psychological Studies 6.

Johnson, P. A., Widnall, S. E., & Benya, F. F. (2018). Sexual harassment of women. *Climate, culture, and consequences in academic sciences, engineering, and medicine*. Washington: National Academy of Sciences.

Mankkinen, T. (1995). Akateemista nuorallatanssia. *Sukupuolinen häirintä ja ahdistelu Helsingin yliopistossa*. Helsingin yliopisto tasa-arvotoimikunta, Helsinki.

Martin-Storey A. & August, E.G. (2016). Harassment due to gender nonconformity mediates the association between sexual minority identity and depressive symptoms. *The Journal of Sex Research*. 53(1), 85–97.

Pasanen, J. (2003). Sitä ei voi enää nimittää pelkäksi vitsailuksi. *Tampereen yliopisto tänään ja huomenna* : 61.

Schneider, K., Swan, S., & Fitzgerald, L. (1997). Job-related and psychological effects of sexual harassment in the workplace: Empirical evidence from two organisations. *Journal of Applied Psychology* 83(3), 401-415.

Sinkkonen M. (1997). Tasa-arvo Kuopion yliopistossa. Kuopio: Kuopion yliopiston kirjasto, *Kuopion yliopiston julkaisuja*. F 16.

Varjus, T. (1997). Pihlajanmarjoja ja Tiiliseiniä akateemisessa maisemassa. Katsaus tasa-arvoon Joensuun yliopistossa. Joensuu: Joensuun yliopisto, *Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia* no. 6.

Helsingissä, 2. toukokuuta 2022

Liisa Husu

Liisa Husu, senioriprofessori